

Cilt: 10 Sayı: 37
(2000) 12-16

YAMANLAR DAĞI VE KARAGÖL CİVARINDAKİ KURBAĞA VE SÜRÜNGENLERİN TAKSONOMİSİ VE EKOLOJİSİ

Yusuf KUMLUTAŞ - S. Hakan DURMUŞ - Çetin ILGAZ
Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Biyoloji Bölümü, Buca - İZMİR

ÖZET

Bu çalışmada Yamanlar Dağı ve Karagöl civarında dağılışı gösteren kurbağa ve sürüngen türleri tespit edilerek bölgenin herpetofaunası hakkındaki eksik bilgiler tamamlanmaya çalışılmıştır. Tür listesi verilirken, her türe ait ekolojik bilgiler de verilmiştir. Bölgede toplam 24 türe ait 151 örnek toplanmıştır. Bunlardan 2'si semender, 2'si kuyruksuz kurbağa, 1'i kara kaplumbağası, 2'si tatlı su kaplumbağası, 9'u kertenkele ve 8 tanesi de yılan grubuna aittir.

Anahtar Kelimeler: Herpetofauna, taksonomi, ekoloji, Karagöl, Yamanlar Dağı, İzmir.

TAXONOMY AND ECOLOGY OF AMPHIBIA AND REPTILIA SPECIES DISTRIBUTED ON VICINITY OF YAMANLAR MOUNTAIN AND KARAGÖL

ABSTRACT

In this study, the amphibian and reptilian species which are distributed on the vicinity of Yamanlar Mountain and Karagöl were determined, also absent information on the herpetofauna of this region was tried to be completed. When the list of species were given, the ecological information which belong to these species were also given. A total of 151 specimens which belong to 24 species have been collected from this region. Two of the investigated species are tailed amphibians, two are tailless amphibians, one is tortoise, two are turtles, nine are lizards and eight are snakes.

Keywords: Herpetofauna, taxonomy, ecology, Karagöl, Yamanlar mountain, İzmir.

GİRİŞ

Türkiye coğrafik konumu itibariyle farklı topoğrafik, jeolojik ve iklim özelliklerine sahip olması nedeniyle ne-redeyse Avrupa'nın hayvan faunasına yakın denebilecek zengin bir faunaya sahiptir. Günümüze kadar Türkiye herpetofaunası üzerine bir çok çalışma yapılmasına karşın (1-4) yine de büyük eksiklikler vardır. Çeşitli nedenlerden ötürü araştırılmamış ya da az araştırılmış bölgelerin bulunması nedeniyle türlerin yayılış alanları tam olarak belirlenememiştir. Bu nedenle son yıllarda tek veya iki-üç tür üzerine yapılan çalışmalardan çok, belirli bir bölgenin herpetofaunasına ilişkin ayrıntılı çalışmalar ön plana çıkmıştır (5-9).

Araştırma bölgemiz olan Yamanlar Dağı (1114 m.) ve Karagöl civarında (Şekil 1) vejetasyon ve flora ile ilgili ayrıntılı çalışmalar (10-14) yapılmış olmasına karşın bu bölgenin kurbağa ve sürüngen faunasına ait toplu bir bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle flora, vejetasyon ve ekolojik yönden oldukça önemli olan bu bölgenin kurbağa ve sürüngen türlerinin ayrıntılı olarak ortaya çıkarılması, taksonomik dağılım ve ekolojik özelliklerinin verilmesi ile eksik bilgiler tamamlanmaya çalışılacaktır.

MATERYAL VE METOD

Araştırma materyali değişik tarihlerde Yamanlar Dağı ve Karagöl civarına yapılan arazi çalışmaları esnasında toplanmıştır. Bazı semender ve kurbağa türleri kepçe ile diğer örnekler elle yakalanmıştır. Örneklerin yakalandığı biyotopa ait ekolojik özellikler belirlenerek bazılarının renkli slaytları çekilmiştir. Araziden yakalanan örnekler bez torbalarda laboratuvara getirilerek, gerekli görülürken renkli fotoğrafları çekilmiştir. Daha sonra örnekler ağzı kapalı bir kaptaki eterle bayıltıldıktan sonra içerisine önceden hazırlanmış uygun tespit karışımı (Kurbağalar için 3 cc. %40'lık formol, 97 cc. %70'lik etil alkol; Kaplumbağa, Kertenkele ve Yılanlar için 9 cc. %40'lık formol, 91 cc.

%70'lik etil alkol) enjekte edilmiştir. Uygun şekilde mumlu küvet içine yerleştirilen örnekler, kurumalarını önlemek için alkollü pamukla örtülerek naylon torba içerisinde 24 saat bekletilmiş ve daimi muhafaza için içerisinde %70'lik etil alkol bulunan kapaklı kavanozlara alınmıştır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

CHORDATA
VERTEBRATA
AMPHIBIA
URODELA
SALAMANDRIDAE

Triturus karelinii (STRAUCH, 1870) N: 2 (28.05.1998, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye (Kuzey ve Batı bölgelerinde), Kuzey İran, Kafkasya, Yunanistan ve Arnavutluk.

Ekolojisi: Üreme zamanı bol bitkili durgun sularda bulunan bu tür araştırma sahasında durgun akan dere kenarındaki taşlar altında görülmüştür.

Triturus vulgaris (LINNAEUS, 1758) N: 10 (27.04.1999 - 02.05.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye (Batı ve Kuzeybatısı), Kuzey ve Orta Avrupa, Sibiry.

Ekolojisi: Yaklaşık 850 metrede, fazla derin olmayan bir çukurdaki su içerisinde bulunmuştur (Şekil 2).

ANURA
BUFONIDAE

Bufo viridis (LAURENTI, 1768) N: 10 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye'nin hemen hemen her tarafında, Kuzey Afrika, Akdeniz ülkeleri Orta ve Güney Avrupa ile Asya'nın batısından Moğolistan'a kadar.

Ekolojisi: Genellikle geceleri avlanan bu kurbağa gündüz uygun taş altları ve çukurlarda gizlenir. Örnekler dere kenarındaki uygun taş altlarında bulunmuştur.

RANIDAE

Rana ridibunda PALLAS, 1771 N: 12 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Kozmopolit bir türdür. Dünyada; Asya'nın batısı, Kuzey Afrika ile Orta ve Güney Avrupa'da yayılış gösterir.

Ekolojisi: Tüm yaşamı boyunca suya bağımlı olan kurbağa türlerindedir. Bu nedenle su bulunan hemen her biyotopta bu hayvanları görmek mümkündür. Araştırma bölgesinde her su kenarında ve özellikle Karagöl'de bu kurbağalara sık sık rastlanmıştır.

REPTILIA

TESTUDINATA

CRYPTODIRA

BATAGURIDAE

Mauremys caspica (GMELIN, 1774) N: 6 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye (Güneydoğu Anadolu, Trakya, Batı ve Güney Anadolu), bazı Ege Adaları, İsrail, Suriye, İran, Transkafkasya, Avrupa'nın güneyi ve Afrika'nın kuzeybatısı.

Ekolojisi: Genellikle tatlı su biyotoplarında yaşayan bu hayvana Karagöl kıyısı boyunca çok sık rastlanmıştır.

EMYDIDAE

Emys orbicularis (LINNAEUS, 1758) N: 2 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz) (Şekil 3).

Dağılışı: Türkiye'de yaygın olarak görülür, Asya'nın batısı, Kuzey Afrika ile Güney ve Orta Avrupa.

Ekolojisi: Bir önceki kaplumbağa türüne göre daha ender görülen bu hayvana yine Karagöl kenarı boyunca ağaç dalları üzerinde dinlenirken yada güneşlenirken rastlanmıştır.

TESTUDINIDAE

Testudo graeca LINNAEUS, 1758 N: 2 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye'de yaygındır. Kuzey Afrika, Güneybatı Asya ve Güney Avrupa.

Ekolojisi: İnceleme sahasından 2 adet alınmasına karşılık bu kaplumbağa türü geniş bir dağılıma sahiptir. Taşlık, kumlu ve kuru yerlerde olabildiği gibi bitkisel beslenmelerinden dolayı bol bitkili biyotoplarda da sık sık görülmüştür.

SQUAMATA

LACERTILIA

AGAMIDAE

Laudakia stellio (LINNAEUS, 1758) N: 13 (28.05.1998 - 27.04.1999 - 02.05.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye (Batı, Güney, Orta ve Güneydoğu Anadolu), Asya'nın Güneybatısı, Kuzey Afrika ve Güney-

doğu Avrupa.

Ekolojisi: İnceleme sahasında geniş bir dağılıma sahip olan bu türe özellikle taşlık biyotoplarda ve bahçe-lerin taş duvarları üzerinde rastlanmıştır.

AMPHISBAENIDAE

Blanus trauchi (BEDRIAGA, 1884) N: 4 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz) (Şekil 4).

Dağılışı: Türkiye (Batı, Güney ve Güneybatı), Suriye, Kuzey Irak ve bazı Ege Adaları.

Ekolojisi: Kör kertenkele de denilen bu tür genellikle seyrek bitkili ve çalılık kısımlardaki taş altlarında yakalanmıştır.

ANGUIDAE

Ophisaurus apodus (PALLAS, 1775) N: 4 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz) (Şekil 5).

Dağılışı: Türkiye (Trakya, Batı, Doğu ve Kuzey Anadolu), Türkmenistan, Kafkasya, Irak, İran ve Kırım'dan Balkanlara kadar.

Ekolojisi: Oluklu kertenkele de denilen bu türe ait örnekler bol bitkili yerlerde, suya uzak olmayan fundalık kısımlarda gezinirken görülmüş ve yakalanmıştır.

GEKKONIDAE

Hemidactylus turcicus (LINNAEUS, 1758) N: 3 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye (Tüm sahil şeridi), Akdeniz ve Karadeniz sahillerinden Hindistan'a kadar.

Ekolojisi: Özellikle gece aktif olan bu tür, eski ev yıkıntıları arasında istirahat halindeyken görülmüştür.

LACERTIDAE

Lacerta trilineata BEDRIAGA, 1886 N: 22 (28.05.1998 - 27.04.1999 - 02.05.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz) (Şekil 6-7).

Dağılışı: Türkiye'de kozmopolit bir dağılışa sahiptir. Kafkasya, Güneybatı İran, Suriye, İsrail ve Balkan ülkeleri.

Ekolojisi: Özellikle Karagöl etrafındaki bol bitkili vejetasyonda böğürtlenler arasında çok sayıda görülmüş ve yakalanmıştır. Bu tür daha çok çalı, böğürtlen gibi bitkilerin kökleri arasında gizlenir.

Ophisops elegans MENETRIES, 1832 N: 15 (28.05.1998 - 27.04.1999 - 02.05.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz) (Şekil 8).

Dağılışı: Türkiye (Karadeniz sahili hariç tüm bölgeler), Balkan Ülkelerinin güneyi, Güneybatı Asya'dan Pencap'a kadar olan saha.

Ekolojisi: Daha çok açık, seyrek bitkili arazide yaygındır.

Lacerta danfordi (GUNTHER, 1876) N: 9 (28.05.1998 - 27.04.1999 - 02.05.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye (Batı ve Güney Anadolu), Suriye, Lübnan, İsrail, Rodos ve bazı Ege Adaları.

Ekolojisi: Toros Kertenkelesi olarak da bilinen bu tür özellikle Karagöl kenarındaki ağaçlar arasındaki kayalık kısımlarda ve taş duvarlar arasında görülmüştür.

SCINCIDAE

Ablepharus kitaibellii BIBRON - BORY, 1833 N: 4 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye'de geniş bir dağılım alanına sahiptir. Güneybatı Asya, Ege Adaları ve Balkanlar.

Ekolojisi: Türkiye'deki en küçük kertenkele olan bu tür daha çok maki ve seyrek ağaçlı kısımlarda yaşar. Numuneler taş altında veya yapraklar arasında gezinirken yakalanmıştır.

Mabuya aurata (LINNAEUS, 1758) N:4 (28.05.1998-27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz) (Şekil 9).

Dağılışı: Türkiye (Batı ve Güney Anadolu ile Orta Anadolu'nun güney kısımları), Güneybatı Asya, Arabistan, Etiyopya ve Türkmenistan.

Ekolojisi: Seyrek bitkili açık arazi ve taşlık kısımlarda yaygındır. Örnekler tarla sınırlarını oluşturan taş duvarlar arasında bulunmuştur.

OPHIDIA

BOIDAE

Eryx jaculus (LINNAEUS, 1758) N: 2 (27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz) (Şekil 10).

Dağılışı: Türkiye (Trakya, Batı, Güney ve Güneydoğu Anadolu), Kuzey Afrika, Arabistan, İran, Ermenistan ve Balkan Ülkeleri.

Ekolojisi: Mahmuzlu Yılan da denilen tür özellikle gece faaldir. Yakalanan iki örnek taş altında istirahat halindeyken görülmüştür. Genellikle kurak, taşlı ve kumlu ortamları tercih eder.

COLUBRIDAE

Coluber caspius GMELIN, 1789 N: 2 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye (Trakya, Orta ve Batı kısımları), Güney Rusya, Kafkasya'nın Karadeniz kıyıları ve Balkanlar.

Ekolojisi: Genellikle az bitkili yerlerde, dere kenarlarında ve tarlalarda yaşar. Bu çalışmada tespit edilen örneklerden biri göl üzerine paralel uzanan ağaç dalları üzerinde dinlenirken bulunmuştur.

Coluber jugularis LINNAEUS, 1758 N: 1 (28.05.1998, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye (Güney bölgeleri kuzeyde İzmir'e kadar), Irak, Suriye, Ürdün, Lübnan ve İsrail.

Ekolojisi: Ovalarda, taşlık dere kenarları, yamaç ve tarlalar ile bataklıklarda yaşar.

Eirenis modestus (MARTIN, 1838) N: 10 (28.05.1998 - 27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz)

(Şekil 11).

Şekil 1. Karagöl'den görünüşü.

Şekil 2. *Triturus vulgaris* biyotopu.

Şekil 3. *Emys orbicularis* (genel görünüşü).

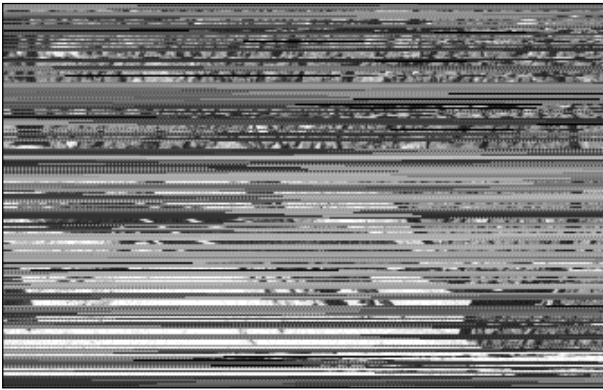
Şekil 4. *Blanus trauchi* (üstten görünüş).

Şekil 11. *Eirenis modestus* (genel görünüş).

Şekil 5. *Ophisaurus apodus* (yandan görünüş).

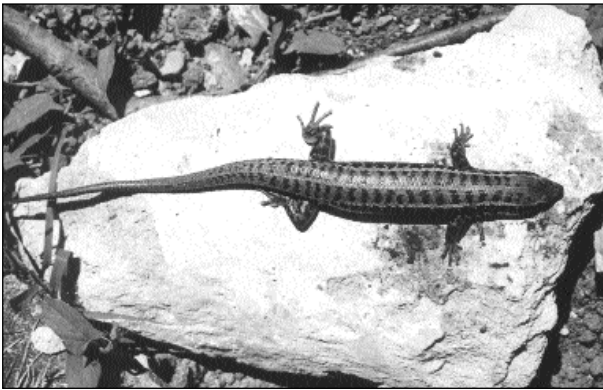

Şekil 6. *Lacerta trilineata* (üstten görünüşü).

Şekil 7. *Lacerta trilineata* (Jüvenil).

Şekil 8. *Ophisops elegans* (üstten görünüşü).

Şekil 9. *Mabuya aurata* (üstten görünüşü).

Şekil 10. *Eryx jaculus* (genel görünüş).

Şekil 12. *Typhlops vermicularis*.

Dağılışı: Türkiye’de kozmopolit bir dağılışa sahiptir. Kafkasya, Kuzeybatı İran, Suriye, Lübnan ve Kıbrıs.

Ekolojisi: Türkçe ismi Uysal Yılan olan bu türe ait örnekler genellikle az bitkili yamaçlardaki taşlar altında bulunmuştur.

Malpolon monspessulanus (HERMANN, 1804) N: 1 (28.05.1998, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye (Kuzey kısımları hariç diğer bölgeler), Güney Avrupa, Kuzey Afrika ve Batı Asya.

Ekolojisi: Yurdumuzda yaşayan yarı zehirli yılan türüdür. Ekseri seyrek bitkili, taşlık ya da kuru ortamlarda bulunur. Araştırma sahasından elde edilen tek örnek, yol kenarında orman içerisinde hareket halindeyken görülmüştür.

Natrix natrix (LINNAEUS, 1758) N: 1 (27.04.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Türkiye’de kozmopolit bir dağılışı gösterir. Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Asya.

Ekolojisi: Yarı sucul olan bu tür, genellikle durgun ya da akan suların kenarlarında yaşamını sürdürür. Elde edilen tek örnek Karagöl kıyısında bulunmuştur.

Natrix tessellata (LAURENTI, 1768) N: 1 (28.05.1998, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz).

Dağılışı: Tüm Türkiye, Orta ve Güney Avrupa ile Çin’e kadar.

Ekolojisi: Tamamen suya bağımlı olan bu tür; göl, nehir, dere kenarlarında ve su içerisinde yaşar. Araştırma bölgesindeki Karagöl içerisinde çok sayıda görülmüş an-

cak bir tane yakalanabilmiştir.

TYPHLOPIDAE

Typhlops vermicularis MERREM, 1820 N: 15 (28.05.1998 - 27.04.1999 - 02.05.1999, Leg. Y. Kumlutaş, S. H. Durmuş, Ç. Ilgaz) (Şekil 12).

Dağılışı: Türkiye’de kozmopolit bir türdür. Güney Yugoslavya, Bulgaristan, Arnavutluk, Yunanistan ve doğuda Afganistan’a kadar.

Ekolojisi: Türkçe ismi Kör Yılan olan tür, genellikle düz veya eğimli arazide az bitkili biyotoplarda taş altlarında gizlenir. Yakalanan örneklerin hepsi taş altlarında bulunmuştur.

Araştırma sonucunda Yamanlar Dağı ve Karagöl civarında 15 familya ve 21 cinse ait toplam 24 türün (9 kertenkele, 8 yılan, 3 kaplumbağa, 2 kuyruksuz kurbağa ve 2 kuyruklu kurbağa) dağılışı gösterdiği tespit edilmiştir.

Bunlar içerisinde bölgede en yoğun popülasyona kertenkele grubu (N: 78), daha sonra sırasıyla yılanlar (N: 33), kurbağalar (N: 22), semenderler (N: 12) ve kaplumbağalar (N: 6) sahiptir. Kertenkele grubu içerisinde özellikle Lacertidae familyasına ait *Lacerta trilineata*’nın bölgede çok yaygın olduğu dikkati çekmektedir.

Bu araştırma ile bölgeden temin edilen oldukça bol materyalin tanıtımıyla bölgenin herpetolojik yünden oldukça zengin olduğu meydana çıkarılmıştır. Ayrıca bir çok türün bölgedeki yayılış alanlarının tespiti ile söz konusu türlerin hem Ege Bölgesi’nde hem de Türkiye’deki taksonomik durumlarının daha iyi tanıtılması sağlanmıştır.

KAYNAKLAR

1. Başoğlu, M., Baran, İ., Türkiye Sürüngenleri, Kısım I. Kaplumbağa ve Kertenkeleler, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kitaplar Serisi, No: 76, İzmir, 1-272, 1977.
2. Başoğlu, M., Baran, İ., Türkiye Sürüngenleri, Kısım II. Yılanlar, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kitaplar Serisi, No: 80, Bornova-İzmir, 1-218, 1980.
3. Başoğlu, M., Özeti, N., Yılmaz, İ., Türkiye Amfibileri, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Kitaplar Serisi, No: 151, İzmir, 1-221, 1994.
4. Baran, İ., Atatür, M. K., Türkiye Herpetofaunası, Çevre Bakanlığı, Ankara, 1-214, 1998.
5. Baran, İ., Yılmaz, İ., Kete, R., Kumlutaş, Y., Durmuş, S. H., Batı ve Orta Karadeniz Bölgesinin Herpetofaunası, Doğa Tr. J. of Zoology, 16(3): 275-288, 1992.
6. Baran, İ., Kumlutaş, Y., Kaska, Y., Türkozan, O., Research on the Amphibia, Reptilia and Mammalia Species of the Köyceğiz-Dalyan Special Protected Area, Doğa Tr. J. of Zoology, 18(4): 203-219, 1994.
7. Tok, C. V., Reşadiye (Datça) Yarımadası’nın Herpetofaunası, Tr. J. of Zoology, 19: 119-122, 1995.
8. Kumlutaş, Y., Tok, C. V., Türkozan, O., The Herpetofauna of Ordu-Giresun Region, Doğa Tr. J. of Zoology, 22: 199-201, 1998.
9. Öz, M., Kumlutaş, Y., Durmuş, S. H., Türkozan, O., Düşen, S., Batı Torosların Herpetofaunası, XIV. Ulusal Biyoloji Kongresi, Samsun, 5-8, 1998.
10. Bornmüller, J.V., Florula Lydiae, 1908.
11. Schwarz, O., Die Vegetationsverhältnisse West Anatoliens, Englers, Bot. 36, 1936.
12. Peşmen, H., Oflas, S., Ege Bölgesi Tabii Orman Yangın Alanlarında Beliren Bir Vejetasyon Üzerine Fenolik Araştırmalar, E. Ü. Fen Fakültesi İlimi Raporlar Serisi, No: 112, 1971.
13. Öner, M., Oflas, S., Oğuz, G., İzmir Civarında Bulunan Karagöl, Çamaltı, Bayraklı, Kalabak, Eğri Limanı, Urla İçmelerinde Vejetasyon Gelişimi, E. Ü. Fen Fakültesi İlimi Raporlar Serisi, No: 159, 1973.
14. Gemici, Y., Seçmen, Ö., İzmir Yamanlar Dağı Florası, Doğa Bilim Dergisi Seri A, Cilt 7, Sayı 3, 1983.